

Bilag 13.

Vandløb og søer

Februar 2021 Miljømålet er opfyldt i ca. 30 % af vandløb og søer. Fysiske forbedringer samt spildevandsrensning spiller en afgørende rolle i forhold til at nå målene i vandløbene. Søerne påvirkes primært af udledninger af fosfor.

Vandløb

Der findes ca. 70.000 km vandløb i Danmark. Ca. 18.500 km heraf indgår i de kommende vandområdeplaner for perioden 2021-2027 (VP3). Disse er inddelt i ca. 7.400 vandområder. Hovedparten heraf er klassificeret som naturlige. Ca. 500 km er udpegede som kunstige vandløb, dvs. de er gravet i områder, hvor der ikke tidligere har været vand. Desuden er ca. 980 km udpeget som stærkt modificerede vandløb, hvilket betyder, at man har accepteret, at de fysiske forhold ikke er naturlige i et omfang, så målet om god økologisk tilstand kan nås. Det kan f.eks. være gennem byer eller ved vandløb med særlige afvandingsinteresser.

Naturlige vandområder har miljømålet "god økologisk tilstand". Miljømålet for kunstige og stærkt modificerede vandområder er "godt økologisk potentiale". Dette måles på, hvordan tilstanden for kvalitetselementerne smådyr, planter, fisk og – som noget nyt i VP3 – alger er i de konkrete vandløb. Der er andre krav til kvalitetselementerne i en række af de kunstige og stærkt modificerede vandløb for at nå målopfyldelse, netop fordi de biologiske forudsætninger er anderledes end for de naturlige vandløb. Skalaen, der måles på, har fem trin: høj, god, moderat, ringe, og dårlig tilstand. Hvis et vandløb opnår god eller høj tilstand/potentiale, er der målopfyldelse. Hvis blot ét af kvalitetselementerne ikke opnår målopfyldelse, har vandløbet samlet ikke målopfyldelse. Dette kaldes one-out-all-out-princippet, som gælder for alle typer vandområder i VP3, herunder også søerne.

Der tages prøver af kvalitetselementerne i vandløb via det nationale overvågningsprogram (NOVANA). Disse prøver kan blive suppleret af data fra fx kommunerne, hvis prøverne er taget efter de tekniske anvisninger, som Aarhus Universitet har udviklet. Hvert sjette år sammenstilles data til en vurdering af, hvordan tilstanden er i vandområderne. Den seneste basisanalyse er fra 2019 og viser, at målene samlet set kun er opnået i 30% af vandløbene – for de andre 70 % er målene således ikke nået. Ser man på de enkelte kvalitetselementer, er der størst målopfyldelse for smådyrene, mens der er lavest for fisk.

De væsentligste forhold, som påvirker vandløbene, så miljømålene ikke kan nås, er ensartede fysiske forhold i vandløbet, eksempelvis udretninger og nedgravning af vandløbene, og spærringer, som hindrer kontinuiteten i vandløbet. Ensartede

fysiske forhold medfører blandt andet færre skjulesteder for fisk og smådyr, og ringere mulighed for at planter kan etablere sig og gro. Spærringer i vandløb hindrer især fiskenes frie vandring til og fra havet. Derudover er spildevandspåvirkning et problem i vandløbene, hvilket særligt påvirker smådyrene. Udledningen af næringssalte (kvælstof og fosfor) har dog mindre betydning i vandløbene – i modsætning til søer og kystområder.

Indsatsprogrammet, som er en del af VP3, definerer de indsatser, der skal til for at nå miljømålene. For vandløb er det bl.a. fysiske indsatser som genslyngning, udlægning af groft materiale og spærringsfjernelse, der anvendes. Indsatsprogrammet for vandløb er sammensat af kommuner og vandråd i det såkaldte vandrådsarbejde. Regeringen afsatte i efteråret 2019 en indikativ ramme på ca. 550 mio. kr., som kommuner og vandråd har indmeldt indsatser indenfor. Miljøministeriet er ved at gennemgå de mange indberetninger for at vurdere, om kravene er blevet opfyldt.

Der er i de tidligere vandområdeplaner stillet krav om forbedring af spildevandsrensningen fra renseanlæg, regnbetingede udløb og bebyggelse i det åbne land. Selvom spildevandsrensningen dermed er forbedret, vil der også i VP3 være et fortsat behov for at forberede rensningen på udvalgte lokaliteter. Fastsættelse af spildevandsindsatser har ikke været et arbejde, som vandrådene har taget del i.

Søer

Der målsættes ca. 990 søer i VP3. Søerne er bl.a. karakteriseret ved at være 5 ha eller derover, søer mellem 1 og 5 ha beliggende i habitatområder og tilhørende en habitatnaturtype omfattet af habitatdirektivet, samt søer mellem 1 og 5 ha med særlig stor naturværdi beliggende uden for habitatområder.

Miljømålet for søerne er som hos de naturlige vandløb "god økologisk tilstand". Som for vandløbene måles tilstanden ved brug af en række kvalitetselementer, som for søer er f.eks. planteplankton, planter og fisk.

Data til vurdering af søernes tilstand stammer primært fra det nationale overvågningsprogram (NOVANA), men der kan inddrages anden data fra fx kommunerne, hvis prøverne er taget med udgangspunkt i de tekniske anvisninger, som Aarhus Universitet har udarbejdet.

Den seneste basisanalyse fra 2019 viser, at målene for de biologiske kvalitetselementer samlet set kun er opnået i 30% af søerne – for de andre 70 % er målene således ikke nået. Målopfyldelsen er højst for planter og lavest for plankton.

Fosfor er den væsentligste påvirkning af tilstanden i søerne. Det skyldes at et højt fosforindhold medfører opvækst af alger, og dermed en påvirkning af det biologiske system i søerne. I enkelte tilfælde kan kvælstof også udgøre et problem.

På landsplan stammer 30 % af udledningen af fosfor fra punktkilder som renseanlæg m.v., mens de resterende 70% stammer fra det åbne land – dvs. bl.a. landbrug, men også spredt bebyggelse og det naturlige baggrundsbidrag. Kilder til den enkelte sø varierer afhængig af de lokale forhold.